

FRÁSÖGN

af fundi þingmannanefndar EFTA í Brussel 8.-9. febrúar 2022.

Af hálfu Íslandsdeildar þingmannanefnda EFTA og EES sóttu fundinn Ingibjörg Isaksen, formaður, Arndís Anna Kristínardóttir Gunnarsdóttir, Bjarkey Olsen Gunnarsdóttir, Diljá Mist Einarisdóttir og Þorgerður K. Gunnarsdóttir, auk Stígs Stefánssonar, ritara. Ingibjörg er formaður þingmannanefndar EFTA á árinu 2022 og stjórnaði fundinum.

Fyrir fund þingmannanefndar EFTA átti Íslandsdeildin kynningarfund, annars vegar með skrifstofu EFTA um stöðu EES-mála og hins vegar sendiráði Íslands í Brussel þar sem sendiherra og fulltrúar fagráðuneyta fóru ítarlega yfir íslenska hagsmunagæslu í Evrópusamstarfi.

Þingmannanefnd EFTA hefur á undanförunum árum helgað fyrsta fund hvers starfsárs alþjóðlegum viðskiptamálum. Nefndin hefur á þeim fundum beint sjónum sínum í fyrsta lagi að þróun alþjóðaviðskipta og starfi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar (WTO), í öðru lagi að þróun viðskiptastefnu ESB og loks að gerð fríverslunarsamninga EFTA-ríkjanna við svokölluð þriðju ríki utan ESB.

Í umfjöllun um WTO var fjallað um árangursleysi hinnar svokölluðu Doha-samningalotu sem hófst árið 2001 og aðrar áskoranir stofnunarinnar. Áskoranir WTO felast m.a. í ólíkum áherslum aðildarríkjanna og því að erfiðara er að semja um regluverk alþjóðlegra viðskipta en einfaldar lækkanir tolla sem einkum var verkefnið áður fyrr. Stöðnun í starfi WTO hefur gert það að verkum að einstök ríki og ríkjahópar hafa í auknum mæli ráðist í gerð tvíhliða og marghliða fríverslunarsamninga. Þannig hefur æ flóknara net slíkra samninga orðið til. Einnig hefur dregið úr vægi starfsemi WTO á öðrum sviðum. Þannig hafa gerðardómar til að leysa úr ágreiningi aðildarríkja, sem eru mikilvægur þáttur í starfi stofnunarinnar, verið óstarfhæfir síðustu ár. Ástæða þess er að Bandaríkin hafa ekki viljað taka þátt í að tilnefna nýja dómara í gerðadómara nema lagt verði í umfangsmiklar umbætur á starfið WTO. Þá hefur viðskiptaágreiningur á milli Bandaríkjanna og Kína haft neikvæð áhrif á störf stofnunarinnar.

EFTA fylgist grannt með viðskiptastefnu ESB og fríverslunarsamningagerð á vegum sambandsins. Þegar ESB semur um betri viðskiptakjör á erlendum mörkuðum en EFTA-ríkin njóta skerðist samkeppnisstaða fyrirtækja í EFTA-ríkjunum á viðkomandi mörkuðum gagnvart fyrirtækjum innan ESB. Því leggur EFTA áherslu á að tryggja nýja samninga eða uppfærslu eldri samninga eftir því sem ESB útvíkkar og dýpkar fríverslunarsamninga sína. Í umfjöllun um viðskiptastefnu ESB kom m.a. fram að sambandið stendur frammi fyrir ýmsum áskorunum á því sviði. Aukin pólitísk andstaða er við tvíhliða og marghliða fríverslunarsamninga sem kemur m.a. fram í því að erfitt er að tryggja fullgildingu þeirra. Fríverslunarsamningar við Kanada (CETA) og Mercosur-löndin eru dæmi um slíkt. Þá eru tollar ESB orðnir svo lágir að lækkun þeirra og aukin fríverslun er ekki lengur sá aflvaki hagvaxtar sem áður var. Engar viðræður eru heldur í gangi við stærstu viðskiptaríki ESB, Bandaríkin og Kína. Loks hafa ólík sjónarmið innan ESB um að hvaða marki ber að tengja fríverslunarsamninga við mannréttindi og umhverfismál hindrað samningagerð. Fram kom að ESB hefur í auknum mæli beitt einhliða aðgerðum í viðskiptastefnu sinni og er fyrirhugað landamæraaðlögunarkerfi fyrir kolefni dæmi um slíkt. Með kerfinu er ætlunin að leggja kolefnislosunargjald á vörur sem fluttar eru til Evrópu ef slík gjöld eru ekki lögð á í framleiðsluríkinu. Slíku gjaldi er ætlað að koma í veg fyrir undirboð á kostnað umhverfisins og tryggja jafna samkeppnisstöðu fyrirtækja innan ESB sem greiða kostnað vegna kolefnislosunar við framleiðslu sína. Enn fremur er gjaldið hugsað sem hvati til framleiðsluríkja utan ESB til að koma á eigin kolefnisgjaldi og hvetja til umhverfisvænni framleiðslu. Þá treystir ESB að einhverju leyti á svokölluð „Brussel-áhrif“ í

viðskiptastefnu sinni sem felast í því að vegna stærðar hins evrópska markaðar taki önnur ríki upp framleiðslustaðla og reglur frá ESB.

Loks var farið yfir stöðu fríverslunarsamninga og yfirstandandi viðræðna EFTA við svokölluð þriðju ríki utan ESB. Samtökin hafa verið í fararbroddi í gerð slíkra samninga og eru þeir nú 29 talsins og taka til 40 ríkja. Samningarnir taka til um 10% af útflutningsviðskiptum EFTA-ríkjanna. Þingmannanefnd EFTA hefur stutt dyggilega við gerð fríverslunarsamninga samtakanna og hefur beitt sendinefndum og þingmannaheimsóknum til þess að kynna þá og afla stuðnings við gerð þeirra. EFTA á í fríverslunarviðræðum við fimm aðila, Indland, Malasíu, Víetnam, Moldóvu og Mercosur, sem er tollabandalag fjögurra Suður-Ameríkuríkja, Argentínu, Brasilíu, Paragvæ og Úrúgvæ. Enn fremur er vonast til að hægt verði að hefja viðræður á ný við Taíland eftir hlé. Þá hefur EFTA undirritað samstarfsyfirlýsingar við sex ríki en slíkar yfirlýsingar eru oft undanfari fríverslunarviðræðna.

Farið var yfir markmið EFTA-ríkjanna í fríverslunarviðræðum sem eru einkum fimmþætt: Í fyrsta lagi að auka frelsi í viðskiptum með iðnaðarvörur og sjávarafurðir; í öðru lagi að vernda viðkvæma geira í landbúnaði; í þriðja lagi að tryggja vernd hugverkaréttinda; í fjórða lagi að greiða fyrir fjárfestingu og þjónustuviðskiptum; og loks aukin áhersla á sjálfbærni í fríverslun. Áhersla á vernd í landbúnaði, hugverkaréttindi og sjálfbæra þróun hefur í vissum tilvikum verið hindrun í fríverslun EFTA. Stór og mikilvæg viðskiptaríki eins Bandaríkin, Ástralía og Nýja-Sjáland gera ríkar kröfur til frjálsra viðskipta með landbúnaðarafurðir í sínum fríverslunarsamningum og því hefur ekki verið grundvöllur fyrir fríverslunarviðræðum milli þeirra og EFTA. Þá eiga ákvæði um sjálfbærni og vinnuvernd, sem tekin hafa verið upp í fríverslunarsamningum EFTA frá árinu 2010, ekki alltaf átt upp á pallborðið hjá viðsemjendum. Ákvæðin voru endurskoðuð árið 2019 og taka nú til umhverfismála, vinnuverndar, efnahagsþróunar og jafnréttis.